

აგრარული სექტორის როლი და მნიშვნელობა თანამდროვე საქართველოს ეკონომიკაში

სოფლის მეურნეობა საქართველოს ეკონომიკის უძველესი და იმავდროულად, ჯერჯერობით ყველაზე ჩამორჩენილი და დაბალეფექტიანი დარგია. ამ დარგში დასაქმებულია 830 ათასი კაცი - საქართველოს ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობის 41.9 პროცენტი, მაგრამ იქმნება ქვეყნის მთლიანი შიგა პროდუქტის (მშპ) მხოლოდ 8.1 პროცენტი. გამოდის, რომ საშუალოდ ერთ დასაქმებულზე აღნიშნულ დარგში შექმნილი დამატებული ღირებულება (შრომის მწარმოებლურობა) საქართველოს ეკონომიკის დანარჩენ დარგებს ჩამორჩება 7.9-ჯერ, ხოლო ქვეყნის ეკონომიკის საშუალო მაჩვენებელს - 5.2-ჯერ.

აგრარული სექტორის წილით ეკონომიკაში (მშპ-ში) საქართველო მსოფლიო სახელმწიფოთა შორის 80-ე ადგილზეა - კაბე ვერდესა და შრი ლანკას შორის [8]. რაც უფრო განვითარებულია ქვეყანა, როგორც წესი, მით უფრო დაბალი წილი უკავია ამ ქვეყნის მშპ-ში სოფლის მეურნეობას. ამიტომ აგრარული სექტორის წვლილის შემცირება ეკონომიკაში ორ უკანასკნელ ათწლეულში 4.2-ჯერ (1996 წლის 34.1%-დან 2018 წლის 8.1%-მდე), არ უნდა ჩაითვალოს ნეგატიურად. - პირიქით, ნეგატიურად უნდა ჩაითვალოს მოწინავე ქვეყნებთან შედარებით აგრარული სექტორის ჯერაც მაღალი წილი და შრომის დაბალი მწარმოებლურობა ეკონომიკის აღნიშნულ სექტორში. - მაგალითად, სოფლის მეურნეობაზე მოდის აშშ-ის მშპ-ის მხოლოდ 1.01 პროცენტი; ევროკავშირის ყველაზე სუსტ ქვეყნებში - რუმინეთსა და ბულგარეთში, შესაბამისად, 4.09 და 4.05 პროცენტი, ევროკავშირის უძლიერეს ქვეყნებში კი, როგორებიც არიან გერმანია და გაერთიანებული სამეფო - 0.55 და 0.54 პროცენტი. მიუხედავად ასეთი დაბალი წილისა ეროვნულ ეკონომიკაში, მოსახლეობის ერთ სულზე ევროკავშირი მაინც „ახერხებს“ საქართველოსთან შედარებით 2.5-ჯერ მეტი აგრარული პროდუქციის წარმოებას.

ჩამორჩენას აქვს ადგილი როგორც „ჰორიზონტალურ“ - ეკონომიკის დარგობრივ-სექტორალურ ჭრილში, ისე „ვერტიკალურ“ - ქრონოლოგიურ ჭრილში. - **საქართველოს სოფლის მეურნეობას ჯერ არ მიუღწევია მწარმოებლურობის იმ დონისათვის, რაც მას 1980-იანი წლების ბოლოს ჰქონდა.** - 1988 წელს შრომის მწარმოებლურობა ერთ დასაქმებულზე შეადგენდა 4.0 ათას მანეთზე მეტს [1;112], რაც მაშინდელი საბჭოთა მანეთისა და ქართული ლარის მყიდველობითი უნარიანობის პარიტეტის გათვალისწინებით, ამჟამინდელ მწარმოებლურობაზე 2.3-ჯერ უფრო მაღალია.

ჩვენი გაანგარიშებით, 1988 წლის ერთი მანეთის მყიდველობითი უნარიანობა გააჩნდა 2009 წლის 2.958 ლარს [2; 20]. 2009 წელთან შედარებით სამომხმარებლო ფასების დონე საქართველოში 33 პროცენტით გაიზარდა. შესაბამისად, 1988 წლის 1 მანეთი 2018 წლის 3.93 ლარს ექვივალენტურია. 2018 წელს ერთ დასაქმებულზე სოფლის მეურნეობაში წარმოებულ იქნა დაახლოებით 6.9 ათასი ლარის პროდუქცია, რაც 1988 წლის ანალოგიური მაჩვენებლის მხოლოდ 43.6 პროცენტია.

დღეისათვის აგრარულ სექტორში დასაქმებული ქმნის პროდუქციას, რომელიც ექვივალენტურია თვეზე გადაანგარიშებით, მხოლოდ სამი შრომისუნარიანი მამაკაცის საარსებო

მინიმუმისა, ანუ იმ მინიმალური რაოდენობისა, რაც საკმარისია სოფლის მეურნეობის არსებული დონის მხოლოდ მარტივი კვლავწარმოებისათვის. მარტო ეს მონაცემებია საკმარისი საქართველოს სოფლის მეურნეობისათვის არასახარბიელო ვერდიქტის გამოსატანად: **საქართველოს სოფლის მეურნეობას საკმაოდ სუსტი საბაზრო ხასიათი აქვს.** - ბოლო მონაცემებით (2017 წ.), სოფლად მცხოვრები შინამეურნეობების სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის დასაქონლიანების დონე (გაყიდული პროდუქციის წილი მთელ წარმოებულ სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციაში) მხოლოდ 44.6 პროცენტი იყო, როდესაც ჯერ კიდევ 1980-იანი წლების შუა ხანებში აღნიშნული მაჩვენებელი 57 პროცენტს აღწევდა.

იმისათვის, რომ აღნიშნული დარგის საბაზრო კომპონენტი კარგად განვითარებულად ჩაითვალოს, აუცილებელია, რომ დარგში დასაქმებულმა ყოველმა პირმა აწარმოოს ქვეყნის არანაკლებ 15 მცხოვრებისათვის საკმარისი პროდუქცია. აშშ-ში, მაგალითად, სოფლის მეურნეობაში 1 დასაქმებული არჩენს (აწარმოებს საკმარის სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციას) 77 თავის თანამოქალაქეს, ეს იმ დროს, როდესაც აშშ ქმნის მსოფლიო სასურსათო ექსპორტის დაახლოებით 12 პროცენტს. კიდევ უფრო მაღალი მაჩვენებელი აქვს ისრაელს, სადაც სოფლის მეურნეობაში ერთი დასაქმებული ქმნის 95 თანამოქალაქის სამყოფ პროდუქციას [14].

საქართველოს აგრარული სექტორის ჩამორჩენის მიზეზი მრავალსპექტიანია. - დიდი ხნის მანძილზე ეს დარგი „გერის“ როლში რჩებოდა, მას სათანადო ყურადღება, ფინანსირება არ ეძლეოდა. საბჭოთა დროინდელი ერთგვარი პრივილეგირებული მდგომარეობა, როდესაც სოფლის მეურნეობაში დასაქმება და პირად დამხმარე მეურნეობებში მოწეული პროდუქციის საბჭოთა კავშირის ერთიან ეკონომიკურ სივრცეში მაღალი ფასებით რეალიზაცია, საშუალებას აძლევდა სოფლად მცხოვრებლებს საკმაოდ შეძლებულად ეცხოვრათ, ამ ბაზრის დაკარგვის შემდეგ მყისიერად დასრულდა. მას „ჩაენაცვლა“ დარგის სისტემური კრიზისი, სტაგნაცია და სოფლად მცხოვრებთა კეთილდღეობის მკვეთრი დაცემა. ბოლო თითქმის სამი ათეული წელია, სასოფლო წარმოებაში კოლექტიურ მეურნეობებზე მასობრივი უარის შემდეგ ფეხი ვეღარ მოიკიდა კოოპერატიულმა საქმიანობამ. ამის გამო ძნელდება მსხვილი ტექნიკისა და ტექნოლოგიების ხარჯზე მწარმოებლურობის ამაღლება და სინერგიის ეფექტის მიღწევა. ფაქტობრივად არ მიმდინარეობდა აგრარული მეცნიერების განვითარება, ტექნოლოგიური განახლება და კვლევები, მსოფლიო გამოცდილების გადმოღება-დანერგვა, რის გამოც შეიძლება ითქვას, რომ **ჩვენი დღევანდელი სოფლის მეურნეობა მოწინავე ქვეყნებისას დაახლოებით ერთი ტექნოლოგიური ეპოქით ჩამორჩება.**

საქართველოს სოფლის მეურნეობის ამგვარი მდგომარეობა ვლინდება სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციით თვითუზრუნველყოფის დაბალ დონეში. ძირითადი **სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტებიდან 100-პროცენტთან უზრუნველყოფის დონე საქართველოს მხოლოდ ყურძნისა და კარტოფილის მიხედვით აქვს;** 100-პროცენტთან ნიშნულთან შედარებით ახლოსაა კვერცხით თვითუზრუნველყოფის დონე (98%). ყველა დანარჩენი პროდუქტის მიხედვით თვითუზრუნველყოფის კოეფიციენტი საკმაოდ დაბალია. საქსტატის მონაცემებით, საქართველოში წარმოებული სასოფლო-სამეურნეო პროდუქცია საკმარისია ქვეყნის თვითუზრუნველყოფისათვის: ხორბალი - 15%, სიმინდი - 64%, ბოსტნეული - 65%, ხორცი - 46%, რძე და რძის პროდუქტები - 82% [7; 91-96].

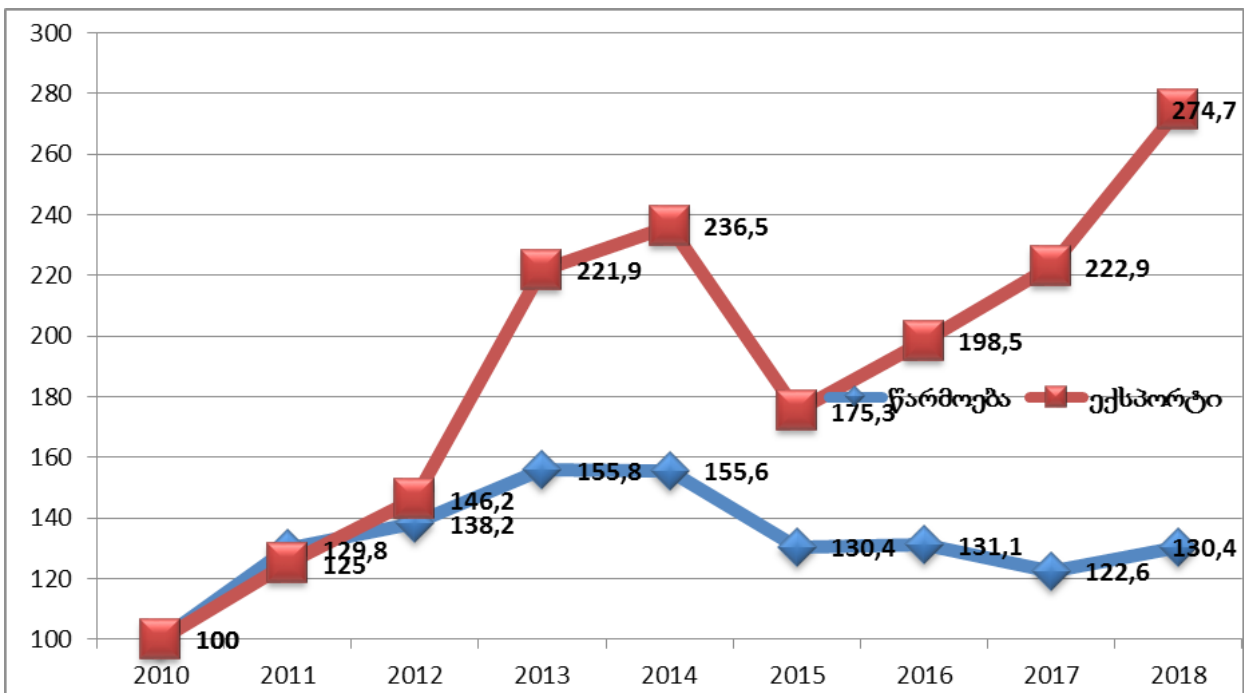
შესაბამისად, გარე დახმარების, მხარდაჭერის, სახელმწიფო სუბსიდირებისა და სხვადასხვა წყაროებიდან წამოსული ინვესტიციების გარეშე აღნიშნული დარგი ვერ შეძლებს დინამიურ

განვითარებას და ქვეყნის მოსახლეობის სასურსათო უზრუნველყოფის სტრატეგიული ამოცანის გადაწყვეტას.

შეიძლება ითქვას, რომ ბოლო წლებში სახელმწიფო მზრუნველობა აგრარულ სექტორს აშკარად დაეტყო. 2013 წლის შემდეგ აღნიშნულ დარგს აღარ ჰქონია ჩავარდნები, რომლებიც წინა პერიოდში რეგულარულად ხდებოდა (ყოველ მომდევნო წელს, წინა წელთან შედარებით, ქვეყანაში ნაკლები სასოფლო-სამეურნეო პროდუქცია იწარმოებოდა). დარგის დაფინანსება ბოლო წლებში დაახლოებით 5-6-ჯერ აღემატება 2010-იანი წლების დასაწყისის ანალოგიურ მაჩვენებელს. ეს აშკარად დაეტყო როგორც აღნიშნული დარგის მიერ გამოშვებული პროდუქციის დინამიკას, ისე სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ექსპორტსაც, რასაც ქვემოთ მოტანილი გრაფიკი თვალნათლივ წარმოაჩენს.

გრაფიკი 1

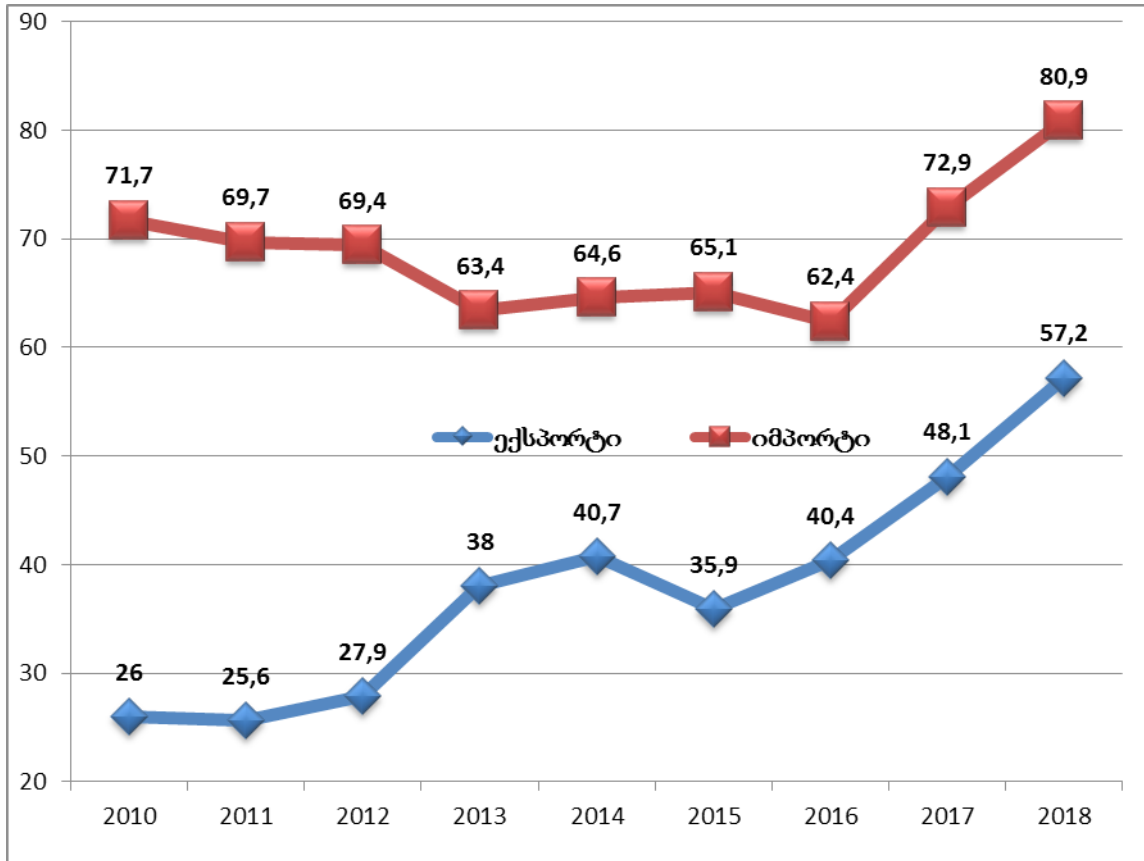
საქართველოს სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოებისა და ექსპორტის დინამიკა 2010-2018 წლებში (პროცენტი; 2010 წ. = 100)

აგრარული სექტორის პროდუქციის ასეთი წინმსწრები ზრდა ხაზს უსვამს საქართველოს ჩართულობას მსოფლიო აგრარული პროდუქციის მსოფლიო ბაზარში, ქართული აგროსასურსათო პროდუქციის ცნობადობისა და კონკურენტუნარიანობის ზრდას. ამავე დროს, ქვეყანაში ამგვარი პროდუქციის წარმოების არასაკმარისი დონის გამო, ადგილი აქვს, იმპორტირებული პროდუქციის დინამიურ ზრდასაც, რაზეც წარმოდგენას ქვემოთ მოტანილი გრაფიკი იძლევა.

გრაფიკი 2

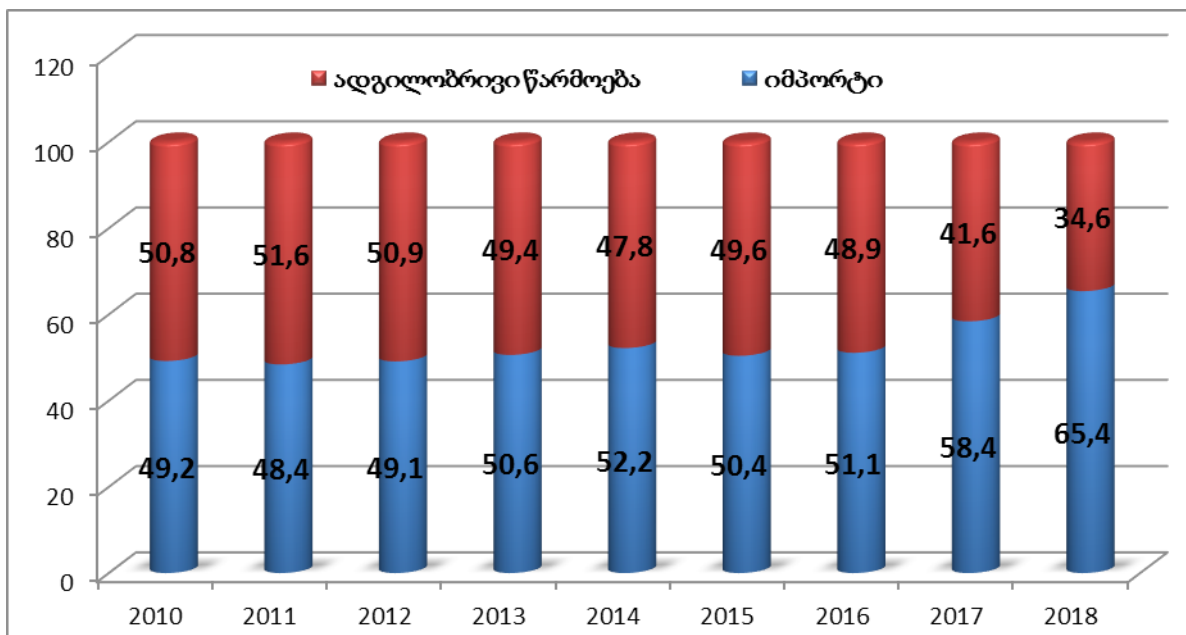
სოფლის მეურნეობის პროდუქციის მთლიანი გამოშვებასთან აგრარული პროდუქციის ექსპორტისა და იმპორტი ს თანაფარდობა 2010-2018 წლებში (%)

როგორც ვხედავთ, ბოლო წლებში ქვეყნის აგრარული სექტორის გამოშვებულ პროდუქციასთან აგროსასურსათო პროდუქციის ექსპორტის თანაფარდობა მხოლოდ უმნიშვნელოდ გაიზარდა, მაშინ როდესაც იმპორტის თანაფარდობა თითქმის გაორმაგდა. ეს ნიშნავს, რომ ქვეყნის აგროსასურსათო პროდუქციის მოხმარებაში იზრდება იმპორტის წილი და შესაბამისად, მცირდება ადგილობრივი წარმოების პროდუქციის წილი. და თუკლიმატური პირობებით ჩვენთან შედარებით გაცილებით უარეს მდგომარეობაში მყოფ ისრაელში აგროსასურსათო პროდუქციით თვითუზრუნველყოფის დონე 92 პროცენტია [14], საქართველოში აღნიშნული მაჩვენებელი 40 პროცენტზე დაბალია. ისრაელი, რომელსაც არახელსაყრელი კლიმატური პირობების გამო, ფაქტობრივად არა აქვს საძოვრები, ახერხებს თავისი მოსახლეობის მოთხოვნილებების მთლიან, 100-პროცენტთან დაკმაყოფილებას რძესა და რძის პროდუქტებში [10;14], მაშინ როდესაც საქართველო, ხელსაყრელი კლიმატური პირობების, აურაცხელი საძოვრებისა და ისრაელთან შედარებით თითქმის 3 მილიონით ნაკლები მოსახლეობით - მხოლოდ 82 პროცენტით.

გრაფიკი 3

აგროსასურსათო პროდუქციის მოხმარებაში ადგილობრივი წარმოებისა და იმპორტის წილი 2010-2018 წლებში (პროცენტი)

ბოლო რვა წლის მანძილზე აგროსასურსათო პროდუქციის უარყოფითმა საგარეო სავაჭრო სალდომ -4232.3 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა - საშუალოდ წელზე გაანგარიშებით - ნახევარ მილიარდ დოლარზე მეტი (-529 მლნ. აშშ დოლარი). - ეს თითქმის 10 პროცენტით აღემატება საქართველოს 2003 წლის მთლიან მშპ-ს. ამასთან, ბოლო წლებში უდავო წარმატებების ფონზე, ცალკეული სასაქონლო პოზიციების მიხედვით ადგილი აქვს მდგომარეობის აშკარა გაუარესებას.¹

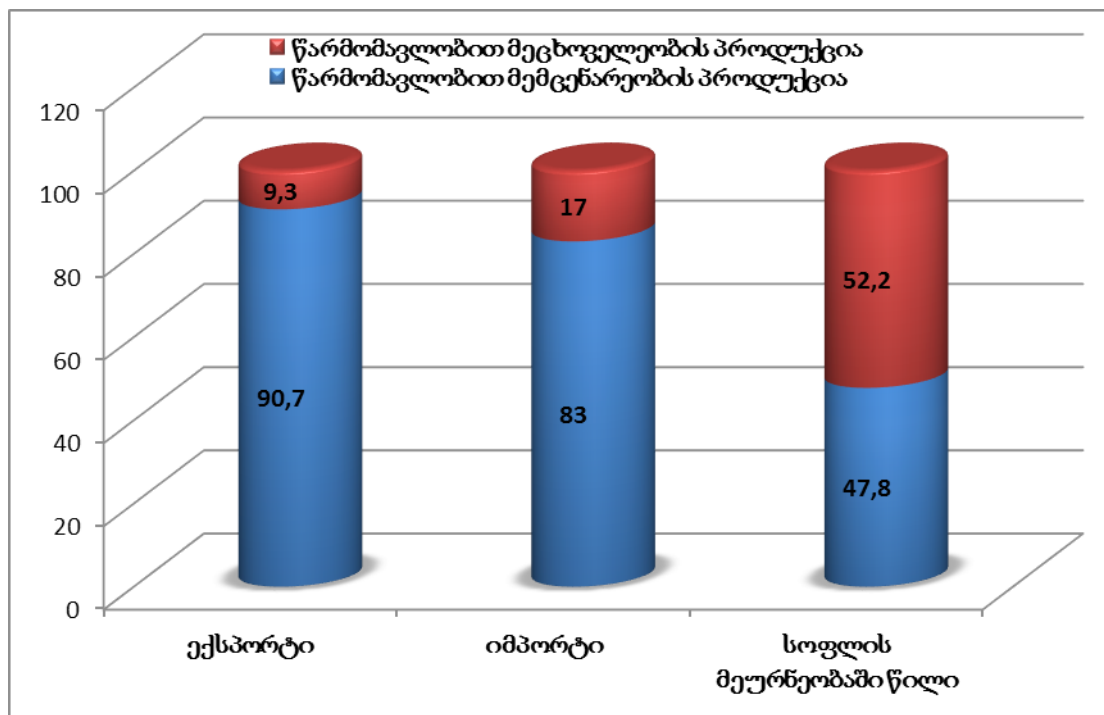
აგროსასურსათო პროდუქციის ექსპორტ-იმპორტის ასეთი დისბალანსის პირობებში განსაკუთრებით თვალში საცემია ექსპორტ-იმპორტის დისპროპორცია მემცენარეობისა და მეცხოველეობის პროდუქციის მიხედვით პირველის სასარგებლოდ. - ამის ძირითადი მიზეზი ისაა, რომ საქართველოს სოფლის მეურნეობას საბჭოური პერიოდის განმავლობაში თავსმოხვეული ცალმხრივი განვითარების და სამხრეთული და სუბტროპიკული კულტურების სპეციალიზაციის მემკვიდრეობისაგან თავი ჯერაც ვერ დაუღწევია. საქართველოს არასაკმარისი რაოდენობით აქვს საკუთარი წარმოების მარცვლეული, დიდწილად იგი იმპორტზეა დამოკიდებული. აღნიშნულის თვალსაჩინო მაგალითს წარმოადგენს თხილის ექსპორტ-იმპორტის დინამიკა 2014-2018 წლებში. 2014 წელს თხილის წილად მოდიოდა საქართველოს აგროსასურსათო პროდუქციის ექსპორტის 22.2%, 2018 წელს იგი შემცირდა 7.3%-მდე. აღნიშნულის მიზეზი ისაა, რომ დასავლეთ საქართველოში ფაროსანას შემოსევისა და თხილის ნარგავებში სოკოვანი დაავადებების ფართოდ გავრცელების გამო მკვეთრად შემცირდა თხილის წარმოება, პარალელურად დაეცა მისი სარეალიზაციო ფასი, რის გამოც 2018 წელს 2014 წელთან შედარებით თხილის ექსპორტი

შემცირდა 2.6-ჯერ, მაშინ როდესაც იმპორტი გაიზარდა 9.0-ჯერ. შედეგად, ექსპორტით იმპორტის გადაფარვა თხილის მიხედვით 2014 წლის 1.74%-დან 2018 წლისთვის 41.75%-მდე გაიზარდა. მაგალითად, ინდუსტრიულად და ტექნოლოგიურად მოწინავე პოზიციებზე მყოფ ევროკავშირში მარცვლეულის საშუალო წლიური წარმოება მოსახლეობის ერთ სულზე შეადგენს 653 კგ-ს, მაშინ როდესაც საქართველოში, უკეთეს შემთხვევაში, მხოლოდ 100-110 კგ-ს.

სამაგიეროდ, საექსპორტო დატვირთვა აშკარად ეტყობა ყურძნისა და ციტრუსების, ნაწილობრივ აგრეთვე, ხილისა და ბოსტნეულის წარმოებას. ამის გამოა, რომ თუ სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გამოშვებაში მემცენარეობისა და მეცხოველეობის პროდუქციას თითქმის თანაბარი წილი უკავიათ [7; 18], აგროსასურსათო პროდუქციის ექსპორტ-იმპორტში მემცენარეობის პროდუქციას (ან იმპროდუქციას, რომლის სანედლეულო რესურსი მემცენარეობის პროდუქციაა, მაგალითად, შაქარი - იმპორტში და ღვინო - ექსპორტში) სრული დომინირება აქვს. - საქართველოს აგროსასურსათო პროდუქციის ექსპორტში მის წილად მოდის 9/10-ზე მეტი, ხოლო იმპორტში, შესაბამისად, 4/5-ზე მეტი. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, **2018 წელს მცენარეული წარმომავლობის ექსპორტმა 9.7-ჯერ გადააჭარბა მეცხოველეობის პროდუქციის ექსპორტს, ხოლო იმპორტში, შესაბამისად, 4.9-ჯერ, რაზეც სრულ წარმოდგენას ქვემოთ მოტანილი გრაფიკი იძლევა.**

გრაფიკი 4

მემცენარეობისა და მეცხოველეობის (ან შესაბამისი წარმომავლობის) პროდუქციის წილი საქართველოს აგროსასურსათო პროდუქციის ექსპორტში, იმპორტსა და წარმოებაში 2018 წელს (პროცენტით)

მიუხედავად იმისა, რომ 2018 წელს აგროსასურსათო პროდუქციის ექსპორტის ზრდის ტემპმა 0.3 პუნქტით გადააჭარბა დანარჩენი ექსპორტის ზრდას (შესაბამისად, 123.2% და 122.8%), აგროსასურსათო პროდუქციის იმპორტი ასევე უსწრებდა დანარჩენი ეკონომიკის ზრდის ტემპს (შესაბამისად, 115.2% და 114.9%), რის გამოც აგროსასურსათო საქონლის დეფიციტი ერთი წლის მანძილზე უმნიშვნელოდ - მხოლოდ 2.0 მლნ. აშშ დოლარით შემცირდა (-\$401.2-დან -\$399.2-მდე).

საქართველოს აგრარულ სექტორში ჯერ კიდევ შეიმჩნევა სერიოზული პრობლემები, რომელთა გადაწყვეტის გარეშე შეუძლებელია ფიქრი საქმიანობის აღნიშნული სფეროში ეფექტიანობის არსებით ამაღლებაზე.

ერთერთ ასეთად გვესახება, მიუხედავად ბოლო წლების პოზიტიური ზრდისა, **დარგის დაფინანსების არასაკმარისი დონე**. - აგრარულ სექტორის წილი სახელმწიფო ასიგნებებისა და პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოცულობაში საგრძნობლად ჩამორჩება დარგის წილს ეკონომიკის მთლიან გამოშვებაში, რაზეც ქვემოთ ცხრილი გვამლევს წარმოდგენას.

ცხრილი 1

სოფლის მეურნეობის წილი ეკონომიკის მთლიან გამოშვებაში, სახელმწიფო ასიგნებებსა და პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციებში 2010-2018 წლებში, %

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
მთლიანი გამოშვება	7.9	9	7.7	8.4	8.2	8.0	7.9	7.1	7.0
სახელმწიფო ასიგნებები	0.6	0.6	3.0	2.7	3.0	2.5	2.6	1.8	1.5
პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები	1.02	1.49	1.58	1.27	0.68	1.12	0.53	0.65	1.11

მოწინავე ქვეყნები, ვისაც განვითარებული, მაღალმწარმოებლური აგრარული სექტორი აქვთ, ეკონომიკის ამ უმნიშვნელოვანეს მიმართულებას „ავტონომიურ ცურვაში“ კი არ უშვებენ, არამედ მძლავრ სახელმწიფოებრივ მხარდაჭერას უცხადებენ. დიდი ხნის მანძილზე ევროკავშირის საერთო ბიუჯეტის თითქმის 4/5 აგრარული სექტორის სუბსიდირებაზე იყო მიმართული და მხოლოდ ბოლო რამდენიმე წელის იგი... 40 პროცენტამდე შემცირდა. აშშ-ში ზოგიერთი სასოფლო-სამეურნეო კულტურის მიხედვით სუბსიდირება 40-დან 60 პროცენტამდეა [12]. 2013 წელს აღნიშნულ დარგზე გაწეული დახმარების თანაფარდობამ ამ დარგის მთლიან პროდუქციასთან 37.8 პროცენტი შეადგინა [13; 11], მაშინ როდესაც საქართველოში აღნიშნული მაჩვენებელი 6 პროცენტს არ აღემატება. კიდევ უფრო მაღალია სუბსიდირება იაპონიაში ამ ქვეყნისთვის ისეთი საკულტო სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოებისათვის, როგორც ბრინჯია - დაახლოებით 80 პროცენტი. ევროკავშირში საშუალოდ ყოველ 1 ჰა სასოფლო-სამეურნეო სავარგულზე სახელმწიფო სუბსიდირება 170.9 ევროს შეადგენს [10; 8].

მთლიანად, სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის მწარმოებლების მხარდასაჭერად სახელმწიფო სუბსიდიები აშშ-ში ტოლია 46.5 მილიარდი დოლარის (მთლიანი შიდა პროდუქტის 1%), ევროკავშირის ქვეყნებში - 121.4 მილიარდი აშშ დოლარის (1.3%), იაპონიაში - 48,7 მილიარდი აშშ დოლარის (მთლიანი შიდა პროდუქტის 1.4%) [4; 106-107]. მოსახლეობის ერთ სულზე მშპ-ის სიდიდით აშშ უსწრებს საქართველოს 5.6-ჯერ, საკუთარი ქვეყნის აგრარული სექტორის

სუბსიდირებით კი გაცილებით მეტად - 10.2-ჯერ, ევროკავშირი, შესაბამისად, 4.2-ჯერ და 9.8-ჯერ, იაპონია - 4.0-ჯერ და 10.2-ჯერ. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, **ჩვენი ქვეყნის ჩამორჩენა ამ ქვეყნებთან აგრარული სექტორის სუბსიდირების მხრივ 2.0-2.5-ჯერ უფრო მეტია, მათთან ეკონომიკურ ჩამორჩენასთან შედარებით.**

ზემოთ მოტანილი ცხრილიდან ჩანს უცხოური ინვესტიციების ასიმეტრიული განაწილება საქართველოს ეკონომიკის ცალკეული დარგებისა და სექტორების მიხედვითაც. 2011 წლიდან დღემდე პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ჯამური მოცულობა აგრარულ სექტორში დაახლოებით 240 მლნ. აშშ დოლარია, მაშინ როდესაც საბანკო სექტორში, რომლის წვლილი ქვეყნის მშპ-ში სოფლის მეურნეობისას 2-ჯერ ჩამორჩება, 5.7-ჯერ მეტი - თითქმის 1.4 მლრდ. აშშ დოლარი.

აღსანიშნავია, რომ ასევე ჯერადად (ცალკეული წლების მოხედვით, 3.5-15-ჯერ) მეტია უცხოური ინვესტიციების მოცულობა საქართველოს უძრავ ქონებაში სოფლის მეურნეობაში ინვესტიციებთან შედარებით. შეიძლება ითქვას, რომ საზღვარგარეთელი სუბიექტების მხრიდან ეს ქართული მიწისადმი, როგორც **საკუთრების ობიექტისადმი**, უფრო მაღალი ინტერესის (არა მხოლოდ ეკონომიკური!) გამოხატულებაა, ვიდრე მისდამი, როგორც **მეურნეობის ობიექტისადმი**.

სადაზღვევო ურთიერთობები, როგორც ეკონომიკური ურთიერთობების ერთერთი ცივილიზებული ფორმა, ჯერ კიდევ პირველ ნაბიჯებს დგამს აგრარულ სექტორში. - მშპ-სთან სადაზღვევო პრემიის საერთო პაკეტის თანაფარდობის საშუალო მსოფლიო დონესთან (6.13%) [9; 46] შედარებით საქართველოს ანალოგიური მაჩვენებელი (1.2%) დაახლოებით 5-ჯერ უფრო დაბალია, ანუ ჩამორჩენა ამ ინდიკატორით გაცილებით მეტია, ვიდრე ადგილი აქვს ჩამორჩენას ეკონომიკური განვითარების მხრივ. კიდევ უფრო მძიმეა მდგომარეობა აგრარულ სექტორში. - **აგროდაზღვევის წილი დაზღვევის მთლიან პაკეტში დაახლოებით 2-ჯერ ჩამორჩება დარგის წილს ეკონომიკის მთლიან გამოშვებასა და შექმნილ დამატებულ ღირებულებაში** (შესაბამისად, 4% და 8%). - მოწინავე საბაზრო ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში, იმის გათვალისწინებით, რომ სასოფლო-სამეურნეო წარმოების მთელ პროცესს თან სდევს მომეტებული რისკი, დამოკიდებულება ამინდის ცვალებადობაზე, კლიმატზე, აგროდაზღვევის წილი სადაზღვევო პაკეტის მთლიან მოცულობაში მნიშვნელოვნად აღემატება დარგის წილს შესაბამისი ქვეყნის ეკონომიკაში. ასე მაგალითად, ამერიკის ეკონომიკაში აგრარული სექტორის წილად მოდის მხოლოდ 1 პროცენტი, ხოლო მთლიან სადაზღვევო პაკეტში აგრარული პაკეტის წილი 6 პროცენტია. დიდია აგრეთვე სახელმწიფოს მონაწილეობა შესაბამისი სადაზღვევო პორტფელის ფორმირებაში. მაგალითად, რუსეთში სახელმწიფო მხარდაჭერის წილად მოდის აგროდაზღვევის მთლიანი მოცულობის ნახევარი [11; 46].

მდგომარეობის გამოსწორების მიმართულებით ნაბიჯები ბოლო წლებში ინტენსიურად იდგმება. 2014 წლის 1 სექტემბრიდან ამოქმედდა აგროდაზღვევის პროგრამა, რომელიც მიზნად ისახავს აგროსექტორში სადაზღვევო ბაზრის განვითარებას, სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობის ხელშეწყობას, აღნიშნული საქმიანობით დაკავებული პირებისთვის შემოსავლის შენარჩუნებას და რისკების შემცირებას.

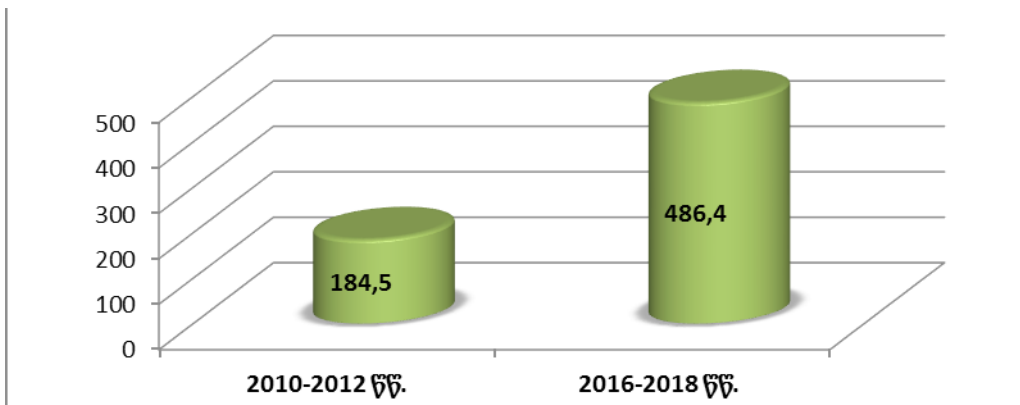
აგროდაზღვევის პროექტის ფარგლებში, ფერმერებს შესაძლებლობა აქვთ დააზღვიონ რისკები სეტყვის, წყალდიდობის, ქარიშხლის და საშემოდგომო ყინვისაგან. პროექტის ფარგლებში, შესაძლებელია დაეზღვიოს არაუმეტეს 5 ჰა მიწის ნაკვეთი, გარდა მარცვლეული კულტურებისა (მარცვლეული კულტურის შემთხვევაში - 30 ჰა). სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების

შემთხვევაში, სადაზღვევო პრემიის მაქსიმალური ოდენობა 50,000 ლარია, ხოლო დასაზღვევი მიწის ნაკვეთის ფართობი შეუზღუდავია [6; 46]. თითოეული დამზღვევი 70%-იან თანადაფინანსებას მიიღებს პროგრამით გათვალისწინებულ ყველა კულტურაზე, ხოლო ვაზზე - 50 % -ს. ამასთან, დამზღვევს შესაძლებელია დაზღვეული ჰქონდეს როგორც მარცვლეული კულტურა, ისე სხვა კულტურები ერთდროულად.

მთლიანობაში, იკვეთება ტენდენცია, რომლითაც სოფლის მეურნეობა თანდათან უფრო მეტ ყურადღებას იქცევს არა მარტო სახელმწიფოსაგან, არამედ უცხოური თუ ადგილობრივი ინვესტორებისაგან, თვით ამ სფეროში დასაქმებული მეწარმენი, ფერმერები, გლეხური მეურნეობები უფრო ხშირად მიმართავენ საკრედიტო დაწესებულებებსაც თავიანთი საქმიანობის გაფართოებისათვის ფინანსური რესურსების მოსაზიდად. მარტო კომბანკებისაგან აგროდანიშნულებით გაცემული სესხების საშუალოწლიური მაჩვენებელი 2010-2012 წლების 66.0 მლნ. ლარიდან 2016-2018 წლებში 248 მლნ. ლარამდე, ანუ 3.8-ჯერ გაიზარდა. მთლიანობაში, ამ დარგში აკუმულირებული ფინანსური რესურსები ბოლო სამ წელიწადში (2016-2018 წწ.) 2.6-ჯერ აღემატება წინა ხელისუფლების ბოლო სამი წლის ანალოგიურ მაჩვენებელს (იხ. ქვემოთ გრაფიკი).

გრაფიკი 5

საქართველოს აგრარულ სექტორში მობილიზებული ფინანსური სახსრების (სახელმწიფო სუბსიდირება, კრედიტები, უცხოური ინვესტიციები) საშუალოწლიური მოცულობა 2010-2012 და 2016-2018 წლებში (მლნ. ლარი)

ეს, რა თქმა უნდა, არ ნიშნავს, რომ საქართველოს სოფლის მეურნეობას პრობლემები აღარ აქვს. ყველა პრობლემა დამლეულია. - ხატოვნად რომ ვთქვათ, ბოლო წლებში გატარებული ღონისძიებების შედეგად, ჩვენი ქვეყნის აგრარული სექტორი, მართალია გამოყვანილ იქნა რეანიმაციის განყოფილებიდან, მაგრამ ჯერ ისევ საჭიროებს ინტენსიურ თერაპიას.

რა შეიძლება გაკეთდეს სოფლის მეურნეობის ეფექტიანობის ასამაღლებლად, ამ სფეროში მწარმოებლურობის ასამაღლებლად, რომლებიც აღნიშნულ დარგს ეკონომიკის ყველაზე სუსტი რგოლიდან ერთერთ ძლიერ და დინამიურად განვითარებად დარგად გადააქცევს?

ერთერთი ძირითადია **საკრედიტო რესურსების შემდგომი გაიაფება და სახელმწიფო**

სუბსიდირება. - ამ სფეროში კვლავწარმოების ციკლი საკმაოდ ხანგრძლივი, მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა - საკმაოდ სუსტი, ხოლო წარმოების პროცესი - საკმაოდ მარალრისკიანია, რომ დარგმა მხოლოდ საკუთარი შიდა რესურსების მობილიზაციით შეძლოს ფეხზე მყარად დგომა.

მნიშვნელოვანია **მიწების პარცელიზაციის პრობლემის დაძლევა**, რომელიც დღემდე სერიოზულად აფერხებს ახალი ტექნიკისა და ტექნოლოგიების გამოყენების შესაძლებლობას და მასშტაბებს. საჭიროა მეტი ორგანიზაციული, პროპაგანდისტული და ეკონომიკური სტიმულების გამოყენება, რათა მიწის მესაკუთრეებმა იგრძნონ მიწების გაერთიანების და ზოგადად, **კოოპერირების** სინერგიის ეფექტი.

დარგის თანამედროვე ტექნოლოგიებით, მანქანა-იარაღებით აღჭურვა, მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის განვითარება მძლავრ იმპულსს მისცემს დარგში შრომის მწარმოებლურობის ზრდას და აგრარული სექტორიდან შრომითი რესურსების გამოთავისუფლებისა და სხვა დარგებში მიზანშეწონილი გადანაწილების პროცესს.

სახელმწიფოს განკარგულებაში არსებული მიწის ფონდის გადაცემა საქართველოს მოქალაქეებისათვის გაზრდის სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოების მასშტაბებს, გააფართოებს მსუბუქი და კვების მრეწველობისათვის სანედლეულო ბაზას, ხელს შეუწყობს აგროსასურსათო პროდუქციის უარყოფითი საგარეო სავაჭრო ბალანსის თანდათანობით შემცირებას და გაქრობას, რაც გაზრდის ეკონომიკის მდგრადობას და პოზიტიურად იმოქმედებს ეროვნული ვალუტის კურსსა და ინფლაციაზე.

აღნიშნულის გარდა, გადაუდებელ ამოცანად გვესახება **უნიკალური და ცნობილი სახეობის აგროსასურსათო პროდუქციის ცნობადობის, ბრენდირების ზრდა და ტურიზმის აგრარულ სექტორთან დაკავშირებული სახეობისათვის განსაკუთრებული ყურადღების მიქცევა**, საგადასახადო შეღავათების ფორმატის გაფართოება აგროსამრეწველო პროდუქციის წარმოებაში, სადაზღვევო სისტემის განვითარება და მისით დარგის ფაქტობრივად მთლიანი გადაფარვა, არააგრარული საქმიანობის ფორმების ხელშეწყობა-წახალისება სოფლად მცხოვრებთა კეთილდღეობის ამაღლებისა და გამრავალფეროვნებისათვის.

საქართველოში სოფლის მეურნეობის განვითარების, ბუნებრივი რესურსების მართვისა და ეკოლოგიურად სუფთა მეთოდების დანერგვის, ასევე, ქართველ ფერმერებში კონკურენტუნარიანობის გაზრდისა და აგროწარმოების გამოკლიმატის ცვლილებების შემცირების საკითხებში გარკვეული იმედები დაკავშირებულია საერთაშორისო თანამშრომლობასა და დახმარებებთან (გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაცია FAO და სხვ.).

ასეთი ღონისძიებების გატარების საფუძველზე საქართველოს ეკონომიკის განვითარება მიიღებს უფრო მეტ დინამიზმს, ხოლო მოსახლეობა - კეთილდღეობის გაცილებით მაღალი სტანდარტების მიღწევის რეალურ შესაძლებლობას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. არჩვაძე ი., მექვაბიშვილი ე., საქართველოს სოფლის მეურნეობის თანამედროვე მდგომარეობა და განვითარების პერსპექტივები. - „ეკონომიკა და ბიზნესი“, 2010, N6.
2. არჩვაძე ი., არჩვაძე ირ., მსყიდველობითი უნარიანობის პარიტეტი ქართულ ლარსა და საბჭოთა მანეთს შორის (ეკონომიკურ-სტატისტიკური ანალიზი). - თბილისი, „მერიდიანი“, 2010.

3. საქართველოს სოფლის მეურნეობა 2017 წელს. სტატისტიკური წელიწდეული, თბილისი, 2018
4. ჯახაია ლ., აგრარული სექტორის ეკონომიკური პრობლემები და მისი დაძლევის პერსპექტივები (აჭარის მაგალითზე) (ეკონომიკის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად წარმოდგენილი დისერტაცია), ბათუმი, 2017.
5. ლუტიძე თ., „აგრობიზნესის ფინანსური უზრუნველყოფის მექანიზმი საქართველოში“. ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად წარმოდგენილი სადისერტაციო ნაშრომი. - თბილისი, 2018
6. საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს წლიური ანგარიში 2017.
7. საქართველოს სოფლის მეურნეობა 2017 წელს. სტატისტიკური წელიწდეული, თბილისი, 2018.
8. GDP share of agriculture - country rankings. 2017.
9. SwissRe, *sigma*, No. 3/2018. World insurance in 2017. -
10. Государственная поддержка сельского хозяйства. Развитые и развивающиеся страны. - М., 2017.
11. Махдиева Ю., Сельскохозяйственное страхование в системе продовольственной безопасности страны. – Национальные интересы: приоритеты и безопасность. №42 (279), 2014.
12. Международный опыт частно-государственного партнерства и государственной поддержки в агростраховании. 21/04/2015
13. ОБЗОР мирового опыта предоставления государственной поддержки сельского хозяйства. М., 2016.
14. Сельское хозяйство Израиля: идеология плюс инновации. №2, февраль-март 2013 г.